

Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) 2017

Adroddiad y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu o dan Reol Sefydlog 27.8

Y cefndir

01. Gosodwyd Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) 2017 gerbron y Cynulliad ar 15 Rhagfyr 2016 gan Weinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes.
02. Diben y Rheoliadau yw cymryd lle Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 3) 2016 a wrthodwyd gan y Pedwerydd Cynulliad y llynedd.
03. Yn y Pedwerydd Cynulliad, cafwyd sylwadau ynghylch Rheoliadau (Rhif 3) gan sefydliadau sy'n cynrychioli myfyrwyr. Tynnwyd y rhain at sylw'r Cynulliad gan y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol, ac o ganlyniad gwrthodwyd y Rheoliadau gan y Cynulliad ar 15 Mawrth 2016.
04. Diwygiodd y Llywodraeth y Rheoliadau drafft cyn eu hail-osod ar eu ffurf bresennol.

Diben y Rheoliadau

05. Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn gwneud darpariaeth ar gyfer pennu safonau ymddygiad mewn perthynas â'r Gymraeg. Mae'r safonau hyn yn disodli'r cynlluniau iaith Gymraeg y darperir ar eu cyfer gan Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993.
06. Mae'r Rheoliadau hyn yn pennu safonau mewn perthynas ag ymddygiad 27 o gyrff a restrir yn rheoliad 3 o'r Rheoliadau. Mae'r cyrff hyn yn rhan o'r sector addysg ac yn cynnwys Sefydliadau Addysg Uwch ac Addysg Bellach.
07. Mae'r Rheoliadau hefyd yn awdurdodi Comisiynydd y Gymraeg (yn ddarostyngedig i eithriadau penodol a nodir yn rheoliad 3) i roi hysbysiadau cydymffurfio i'r cyrff hyn mewn perthynas â safonau a bennir gan y Rheoliadau.
08. Mae rhagor o wybodaeth am ddiben ac effaith y Rheoliadau wedi'i nodi yn y Memorandwm Esboniadol a'r Nodiadau cysylltiedig.

Y Pryderon ynghylch Rheoliadau Rhif 3

09. Cafodd y Pwyllgor bapur briffio, a oedd yn cynnwys y pryderon a godwyd gan sefydliadau myfyrwyr yn y Pedwerydd Cynulliad ac yn cymharu darpariaethau'r Rheoliadau Rhif 3 a wrthodwyd â'r Rheoliadau Rhif 6 diwygiedig. Mae rhannau perthnasol y papur briffio dan sylw ynghlwm wrth yr adroddiad fel Atodiad 1.

Trafodaeth y Pwyllgor

10. O gofio pryderon rhanddeiliaid, ac o ystyried y ffaith bod y pedwerydd Cynulliad wedi gwrthod rheoliadau Rhif 3, penderfynodd y Pwyllgor graffu ar y Rheoliadau, a rhoddodd wybod i Lywodraeth Cymru ei fod yn bwriadu cyflwyno adroddiad arnynt, fel sy'n ofynnol o dan Reol Sefydlog 27.8.

11. Gwahoddwyd Undebau Myfyrwyr yng Nghymru a Chymdeithas yr Iaith Gymraeg i gyflwyno sylwadau ar y Rheoliadau a daeth sylwadau ysgrifenedig i law gan y ddau. Mae'r sylwadau hyn ar gael fel Atodiadau 2 a 3 i'r adroddiad hwn.

12. Wedi hynny, cymerodd y Pwyllgor dystiolaeth lafar ar 18 Ionawr 2017 gan Fflur Elin, Llywydd Undeb Cenedlaethol Myfyrwyr Cymru, a chan Dafydd Trystan, Cofrestrydd y Coleg Gymraeg Cenedlaethol, sy'n gweithio gyda phrifysgolion ledled Cymru i ddatblygu cyfleoedd cyfrwng Gymraeg i fyfyrwyr.

13. Hefyd, cymerodd y Pwyllgor dystiolaeth lafar yn y cyfarfod gan Alun Davies AC, Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes. Mae trawsgrifiad o'r cyfarfod ar gael ar [dudalennau'r Pwyllgor](#).

14. Wedi hynny, cyflwynodd Colegau Cymru sylwadau ysgrifenedig hefyd. Nid ydym wedi cael cyfle i ystyried y rhain. Fodd bynnag, cânt eu hatodi i'r adroddiad fel Atodiad 4 ar gyfer y cofnod cyhoeddus ac i'r Aelodau eu hystyried os ydynt am wneud hynny yn ystod dadl y Cyfarfod Llawn ar y Rheoliadau.

Casgliadau'r Pwyllgor

15. Yng ngoleuni'r dystiolaeth a ddaeth i law, nododd y Pwyllgor:

- fod y Rheoliadau diwygiedig yn mynd i'r afael â'r rhan fwyaf o'r prif bryderon a nodwyd mewn perthynas â'r Rheoliadau Rhif 3, er nad ydynt yn mynd i'r afael â phob un ohonynt;

- barn y Gweinidog bod y Rheoliadau'n mynd i'r afael â'r pryderon a fynegwyd gan Aelodau yn ystod y ddadl yn y Cyfarfod Llawn (ar Rheoliadau Rhif 3) ar 15 Mawrth 2016;
- parodrwydd y Gweinidog i gadw llygad ar weithrediad y Rheoliadau diwygiedig a chyflwyno rheoliadau diwygio os daw'n amlwg bod angen gwneud hynny;
- y pryderon a fynegwyd mewn tystiolaeth ysgrifenedig a chan dystion am y broses ehangach ar gyfer gwneud a chymeradwyo Rheoliadau Safonau; a
- bwriad y Gweinidog i adolygu'r ddeddfwriaeth sylfaenol ar gyfer gwneud safonau (Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011).

16. Mae'r Pwyllgor yn cytuno:

- bod y broses ar gyfer gosod a chymeradwyo safonau yn ymddangos yn feichus ac yn fiwrocraidd, ond mai'r adeg briodol ar gyfer ystyried y materion ehangach ynghylch proses ac egwyddor yw pan fydd y ddeddfwriaeth sylfaenol yn cael ei hadolygu;
- bod y newidiadau ers y Rheoliadau (Rhif 3) blaenorol yn welliant amlwg ac yn mynd i'r afael â'r rhan fwyaf o'r pryderon a fynegwyd yn flaenorol gan sefydliadau myfyrwyr;
- y dylai'r Gweinidog a Chomisiynydd y Gymraeg gadw llygad ar y meysydd sy'n parhau i beri pryder a chyflwyno rheoliadau diwygio maes o law os daw'n amlwg bod angen gwneud hynny.

17. Cyhyd ag y bydd y Gweinidog yn parhau i adolygu'r modd y caiff y Rheoliadau diwygiedig eu rhoi ar waith ac, fel yr addawodd, y bydd yn cyflwyno rheoliadau diwygio os daw'n amlwg bod angen gwneud hynny, mae'r Pwyllgor yn argymhell y dylai'r Cynulliad gymeradwyo'r Rheoliadau.

Y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu
Ionawr 2017

Atodiad 1

Cymhariaeth o Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 3) 2016 ("Rheoliadau Rhif 3") a Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) 2017 ("Rheoliadau Rhif 6")

Ysgrifennodd cynrychiolwyr etholedig myfyrwyr Cymraeg eu hiaith o brifysgolion Caerdydd, Aberystwyth, Bangor, Abertawe a'r Drindod Dewi Sant ynghyd â chynrychiolydd o Undeb Cenedlaethol y Myfyrwyr Cymru at Aelodau Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol y Cynulliad diwethaf.

Isod ceir crynodeb o'r materion cododd y myfyrwyr, ynghyd â dadansoddiad o'r diwygiadau yn Rheoliadau Rhif 6. Mae'r penawdau isod yn adlewyrchu penawdau gohebiaeth y myfyrwyr.

Cyfyngu cwmpas yr is-ddeddfwriaeth

Un o'r prif faterion oedd yn peri gofid oedd y datganiad yn y Nodyn Esboniadol bod y safonau cyflenwi gwasanaeth yn gymwys ond i'r graddau bod y gweithgaredd a gyflawnir, neu'r gwasanaeth a ddarperir, yn ymwneud â'r materion oedd wedi eu rhestru yn yr hen baragraff 29.

Er mwyn hwylustod mae'r paragraff 31 newydd wedi ei osod yn erbyn yr hen baragraff 29, isod, gyda'r ychwanegiadau wedi eu hamlygu:

Rheoliadau Rhif 3	Rheoliadau Rhif 6
<p>29 Nid yw'r safonau hyn ond yn gymwys i'r graddau y mae'r gweithgaredd a gyflawnir neu'r gwasanaeth a ddarperir yn ymwneud â'r canlynol—</p> <p>(a) derbyn a dethol myfyrwyr; (b) gwybodaeth a ddarperir i fyfyrwyr a darpar fyfyrwyr am y corff; (c) lles myfyrwyr; (ch) cwynion; (d) achosion disgyblu mewn cysylltiad â myfyriwr; (dd) gwasanaeth gyrfaoedd; (e) gwefannau rhith-ddysgu a phorth dysgu; (f) llyfrgelloedd; (ff) seremonïau graddio a gwobrwyo; (g) asesu neu arholi myfyriwr;</p>	<p>31 Nid yw'r safonau ond yn gymwys i'r graddau y mae'r gweithgaredd a gyflawnir neu'r gwasanaeth a ddarperir yn ymwneud â'r canlynol—</p> <p>(a) derbyn a dethol myfyrwyr; (b) gwybodaeth a ddarperir i fyfyrwyr a darpar fyfyrwyr am y corff; (c) lles myfyrwyr; (ch) cwynion; (d) achosion disgyblu mewn cysylltiad â myfyriwr; (dd) gwasanaeth gyrfaoedd; (e) mewnrwyd i fyfyrwyr, gwefannau rhith-ddysgu a gwefannau porth dysgu; (f) seremonïau graddio a gwobrwyo; (ff) asesu neu arholi myfyriwr; (g) dyfarnu grantiau a darparu</p>

(ng) dyfarnu grantiau a darparu cymorth ariannol;	cymorth ariannol;
(h) darlithoedd cyhoeddus;	(ng) darlithoedd cyhoeddus;
(i) cyfleoedd dysgu;	(h) cyfleoedd dysgu;
(j) llety.	(i) dyrannu tiwtor personol ;
	(j) llety myfyrwyr, llyfrgelloedd a chanolfannau celfyddydau ;
	(l) galwadau i brif rif (neu rifau) ffôn, rhifau llinell gymorth, rhifau canolfan alwadau a systemau ffôn wedi eu hawtomeiddio ;
	(ll) arwyddion ar adeiladau'r corff.

Darparodd y myfyrwyr enghraifft o aelod o'r cyhoedd yn cysylltu â phrifysgol yng Nghymru yn Gymraeg ar unrhyw fater. Ar hyn o bryd, o dan y gyfundrefn cynlluniau iaith Gymraeg, byddai rhaid i'r brifysgol honno ddelio ac ymateb i'r ohebiaeth yn Gymraeg. O dan y Rheoliadau, byddai ond yn rhaid i'r brifysgol ddelio â'r ohebiaeth yn Gymraeg petai yn ymwneud ag un o'r sefyllfaoedd wedi eu rhestru. Gan nad yw gohebiaeth wedi ei restru ym mharagraff 31 newydd, ymddengys nad yw'r sefyllfa wedi newid mewn perthynas â gohebiaeth. Serch hyn, mae galwadau ffôn wedi eu hychwanegu at y rhestr.

Nodwyd pryderon hefyd bod arwyddion a chanolfannau celfyddydau tu hwnt i gwmpas y safonau yn Rheoliadau Rhif 3, mae'r ddwy elfen yma wedi eu cynnwys ar y rhestr newydd.

Amwysedd o ran y termau a ddefnyddir

Bu dryswch ynglŷn ag ystyr 'gwefannau rhith-ddysgu' a 'gwefannau porth dysgu', ac os oeddent yn cynnwys mewnrwyd myfyrwyr. Mae mewnrwyd myfyrwyr bellach wedi ei gynnwys ym mharagraff 31 newydd, sydd yn datrys y dryswch blaenorol.

Roedd pryder bod diffiniad 'cymorth myfyrwyr' (hen baragraff 36) yn aneglur. Nid yw'r diffiniad, sydd ym mharagraff 39 newydd, wedi newid:

...ystyr darparu 'cymorth myfyrwyr' yw darparu gwasanaeth cwnsela neu gymorth mewn perthynas â materion iechyd meddwl.

Ymhellach, nododd y myfyrwyr nad oedd yn eglur os oedd modd gwarantu cyfarfod yn Gymraeg o dan y safonau petai myfyriwr yn gwneud y cais am y cyfarfod, yn hytrach na derbyn gwahoddiad, oherwydd y geiriad; "Os byddwch yn gwahodd un person ("P") yn unig i gyfarfod...". Nid yw geiriad y safonau yn ymwneud â chyfarfodydd wedi newid. Serch hyn, mae safon newydd 93 yn rhoi hawl i fyfyriwr gael tiwtor personol sy'n siarad Cymraeg:

Safon 93: Os ydych yn dyrannu tiwtor personol i fyfyriwr ("A") rhaid ichi—

- (a) *gofyn i A a yw'n dymuno cael tiwtor personol sy'n siarad Cymraeg, a*
(b) *os yw A yn eich hysbysu ei fod yn dymuno cael tiwtor personol sy'n siarad Cymraeg, dyrannu tiwtor personol sy'n siarad Cymraeg i A.*

Tynnodd y myfyrwyr sylw at ddryswch o ganlyniad i ddiffiniadau, yn benodol ystyr 'y cyhoedd', a bod y Rheoliadau yn gwahaniaethu rhwng y cyhoedd a myfyrwyr. Nid oes newid yng ngeiriad y diffiniadau yn rheoliad 1(4) sy'n darllen:

(4) Yn y Rheoliadau hyn—

ystyr "aelod o staff" ("member of staff") yw cyflogai i gorff neu unigolyn sy'n gweithio i gorff (a rhaid dehongli "staff" ("staff") yn unol â hynny);

ystyr "corff" ("body") yw person y cyfeirir ato yn rheoliad 3;

ystyr "unigolyn" ("individual") yw aelod o'r cyhoedd neu fyfyrwr.

O dan y pennawd yma ymdriniwyd hefyd â'r pryderon ynglŷn â safonau 90 a 90A; cyflwyno gwaith ysgrifenedig yn Gymraeg. Roedd hen baragraff 61 yn nodi:

...ni fydd corff yn trin y Gymraeg yn llai ffaithiol na'r Saesneg—

- (a) *drwy gael cyfieithiad o'r gwaith hwnnw er mwyn iddo gael ei asesu, neu*
(b) *drwy beidio â chyfieithu unrhyw sylwadau ar y gwaith a gyfieithwyd.*

Nododd y myfyrwyr byddai cyfieithu gwaith sydd wedi ei gyflwyno yn Gymraeg yn groes i ganllawiau'r Asiantaeth Sicrhau Ansawdd. Nid yw geiriad hen baragraff 61, paragraff 65 newydd, wedi newid.

I'w nodi, mae paragraff 64 yn Rheoliadau Rhif 6 yn baragraff newydd ac yn darllen:

Nid yw safonau 90 a 90A (cyflwyno gwaith ysgrifenedig yn Gymraeg) yn gymwys pan fydd y corff yn asesu hyfedredd myfyriwr mewn iaith ac eithrio'r Gymraeg.

Gwahaniaethu rhwng myfyrwyr a staff sefydliadau addysg

Bydd gofyn i gyrff sicrhau gwersi Cymraeg, hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith a rhyngwynebau cyfrifiadurol Cymraeg i'w staff. Nid oes safonau cyfatebol ar gyfer myfyrwyr. Nid yw geiriad y safonau perthnasol wedi newid (hen safonau: 136 - 139, 126 - 131 a 125, safonau newydd: 138 - 141, 128 - 133 a 127).

Diddymu conglfeini cyfundrefn cynlluniau iaith Gymraeg Deddf yr Iaith Gymraeg 1993

Nid oedd y Rheoliadau fel y'i cyflwynwyd gyntaf yn cynnwys safonau oedd yn ymdrin â llety wedi ei neilltuo i fyfyrwyr Cymraeg eu hiaith. Mae'r Rheoliadau newydd yn cynnwys dwy safon newydd:

Safon 92: Pan fydd myfyrwyr neu ddarpar fyfyrwyr yn gwneud cais ichi am lety preswyl, rhaid ichi ganiatáu i'r myfyrwyr hynny fynegi dewis am lety (neu ran o lety) a gaiff ei neilltuo ar gyfer siaradwyr Cymraeg.

Safon 92A: Rhaid ichi hybu ymhlith eich myfyrwyr a'ch darpar fyfyrwyr y gallu iddynt fynegi dewis am lety (neu ran o lety) a gaiff ei neilltuo ar gyfer siaradwyr Cymraeg.

Serch hyn, nid oes dyletswydd ar gyrff i gymryd y dewis hynny i ystyriaeth wrth neilltuo llety.

Sylw cyffredinol am y safonau

Mynegwyd siom a syndod nad oedd Rheoliadau Rhif 3 yn cyffwrdd ag addysg yn benodol, nid oes newid yn Rheoliadau Rhif 6 i'r perwyl hyn. Mae'r Nodyn Esboniadol yn parhau i ddatgan:

Nid yw'r safonau cyflenwi gwasanaethau yn gymwys ond i'r graddau bod y gweithgaredd a gyflawnir neu'r gwasanaeth a ddarperir yn ymwneud â'r materion a restrir ym mharagraff 31 o Atodlen 1. Nid yw hyn yn cynnwys cyrsiau (gan gynnwys cyrsiau ar-lein) na deunyddiau cyrsiau.

1. UCM Cymru

- 1.1. Undeb Cenedlaethol Myfyrwyr Cymru (UCMC) yw'r mudiad democrataidd mwyaf yng Nghymru sy'n cynrychioli dysgwyr mewn ystod eang o sefyllfaoedd, gan gynnwys addysg bellach ac uwch, addysg gymunedol i oedolion a phrentisiaethau.

2. Sylwadau Cyffredinol

- 2.1. Rydym yn croesawu'r cyfle i roi ymateb ar Reoliadau Safonau'r Gymraeg.
- 2.2. Cred UCM Cymru y dylai addysg fod yn gynhwysol; hynny yw y gall y myfyrwyr oll gael mynediad i addysg a chael llwyddiant, beth bynnag fo'u cefndir neu nodweddion. Yng Nghymru, y mae'n rhaid i addysg gynhwysol gynnwys y gallu i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg. Pan rydyn yn sôn am addysg gyfrwng Cymraeg golygw'n nid yn unig yn yr ystafell ddosbarth ond hefyd fod myfyrwyr yn gallu byw trwy gyfrwng y Gymraeg tra'n astudio; o seminarau i lety myfyrwyr, ac o gefnogaeth myfyrwyr i adnoddau digonol trwy gyfrwng y Gymraeg.
- 2.3. Teimlwn y dylai'r safonau iaith sicrhau fod gan fyfyrwyr yng Nghymru yr hawl at fynediad i addysg gyfrwng Cymraeg er mwyn iddynt allu defnyddio'r Gymraeg ym mhob agwedd o'u bywyd yn y coleg, y brifysgol neu tra'n gwneud prentisiaeth.
- 2.4. Yn 2016 roedd undebau myfyrwyr yn pryderu nad oedd y rheoliadau'n ddigon cryf i allu sicrhau addysg gynhywsol ac mai'r unig ffordd i ddylanwadu ar y safonau oedd galw iddynt gael eu gwrthod, fel y digwyddodd. Tra ein bod yn falch fod hyn wedi sicrhau mwy o amser i wella'r rheoliadau, yn y dyfodol hoffem weld strwythurau cryfach mewn lle i allu craffu ar y rheoliadau fel nad oes angen rhwystro'r rheoliadau unwaith yn rhagor.

3. Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) 2017

- 3.1. Rydym yn falch iawn o weld bod yr eflennau canlynol wedi eu hychwanegu at y rheoliadau canys eu bod yn hanfodol er mwyn galluogi i fyfyrwyr allu byw trwy gyfrwng y Gymraeg tra yn astudio:

Hawl i weld arwyddion ar adeiladau'r corff yn Gymraeg
Hawl i fynegi dymuniad i gael llety myfyrwyr cyfrwng Cymraeg
Hawl i Fewnrwyd myfyrwyr cyfrwng Cymraeg
Hawl i'r Gymraeg mewn canolfannau celfyddydau
Hawl i diwtor personol sy'n siarad Cymraeg

- 3.2. Er hyn, y mae yna dal i fod elfennau yr ydym yn teimlo sydd ar goll o'r rhestr ym mharagraff 31. Y mae'n anochel bron y bydd eflennau ar goll pan roddir rhestr gyfyngedig. Hoffem felly weld fod y rhestr yn cyfleu yr egwyddor y dylai

myfyrwyr gael mynediad at addysg Gyrraeg gynhwysol a bod yr elfennau a nodir yn y rhestr yn cyfleu y lleiafswm y dylid ei ddarparu. Hoffem hefyd weld yr elfennau canlynol yn cael eu hychwanegu:

- 1) gohebiaeth bersonol i fyfyrwyr
- 2) prosesau talu ffioedd myfyrwyr
- 3) cofnodion myfyrwyr
- 4) y broses o geisio am ysgoloriaethau

3.3. Credwn y dylai myfyrwyr allu cael mynediad at wersi Cymraeg er mwyn i bob myfyriwr gael cyfle i ddysgu a gwella eu Cymraeg. Hoffem weld mwy o sylw yn cael ei roi i'r elfen yma – yn enwedig gan ei fod yn cefnogi amcan Llydoraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

3.4. Mae'r term 'lles myfyrwyr' yn un eang iawn. Tra nad ydym am weld y diffiniad yn cael ei ddileu o'r rhestr nac yn cael ei gyfyngu, byddai'n ddefnyddiol tynnu sylw arbennig at y gwasanaethau canlynol:

Cymorth ariannol
Gwasanethau cwswela
Cymorth tai
Cymorth i fyfyrwyr gydag anableddau
Systemau cymorth cyfoedion

3.5. Rydym yn gobeithio y bydd Llydoraeth Cymru yn parhau i ddatblygu darpariaeth addysg gyfrwng Cymraeg yn y sector ôl-orfodol.

PWNC Y PAPUR: Craffu ar Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) a chylchoedd Rheoliadau Safonau'r Gymraeg dilynol yn ystod tymor y Pumed Cynulliad

I SYLW: Y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

PARATOWYD GAN: Grŵp Hawl, Cymdeithas yr Iaith Gymraeg

DYDDIAD: 6 Ionawr, 2017

1. Cefndir

1.1 Paratoir y Papur hwn mewn ymateb i gais gan y Pwyllgor, drwy law'r Clerc, am sylwadau'r Gymdeithas ar Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) a osodwyd yn enw Alun Davies AC ar 15 Rhagfyr 2016.

1.2 Gallu Gweinidogion Cymru i baratoi rheoliadau ar ffurf safonau ymddygiad (neu Safonau'r Gymraeg fel y'i hadnabyddir) i'w gosod ar gyrrff ac i'w rheoleiddio gan Gomisiynydd y Gymraeg, yw un o ddarpariaethau pwysicaf Mesur y Gymraeg 2011.

1.3 Yn ogystal â dwyn sylw aelodau'r Pwyllgor i faterion sy'n benodol i'r cylch hwn o Reoliadau Safonau'r Gymraeg (sef Rhif 6), ystyriwn ei bod yn allweddol amlinellu'r cyd-destun ehangach ynglŷn â pharatoi is-ddeddfwriaeth rheoliadau Safonau'r Gymraeg o safbwynt swyddogaeth craffu'r Cynulliad Cenedlaethol fel deddfwrfa.

1.4 Mae gwneud hynny'n amserol ac yn berthnasol ar sawl cyfrif:

Y rheoliadau hyn sy'n sail i'r gyfundrefn gyfredol o ddeddfwriaeth ym maes y Gymraeg a'r rheoliadau hyn sy'n rhoi hawliau iaith i ddinasyddion Cymru. Chwe blynedd ers i'r Cynulliad basio Mesur y Gymraeg 2011, megis dechrau mae'r gwaith o lunio a gosod yr is-ddeddfwriaeth sy'n rhoi effaith iddo, felly mae llawer o waith i'w wneud yn ystod oes y Cynulliad hwn a'r Pwyllgor hwn i weithredu Mesur 2011. Mae'n ddyletswydd ar y ddeddfwrfa i sicrhau bod yr holl ddeddfwriaeth (cynradd ac eilradd) sy'n cyrraedd y llyfr statud yn ddeddfwriaeth dda, sy'n ateb y galw;

amlygwyd gwendidau yn y ffordd y datblygodd y broses o lunio is-ddeddfwriaeth/rheoliadau Safonau'r Gymraeg yn ystod y Pedwerydd Cynulliad; penllanw hyn oedd penderfyniad Cyfarfod Llawn y Cynulliad i drechu Safonau'r Gymraeg (Rhif 3)¹ ar gyfer prifysgolion a cholegau addysg bellach – a hynny yn bennaf yn sgil: gwanhau'r rheoliadau yn ormodol wrth i'r broses o'u llunio fynd rhagddi; pryderon mai ystyriaethau cyrrff yn llusgo'u traed o ran y Gymraeg oedd yn gyrru gwaith swyddogion Llywodraeth Cymru wrth ddrafftio'r rheoliadau a chan fod cyndynrwydd y Llywodraeth i ymgynghori a rhoi cyfle i Aelodau'r Cynulliad graffu a

---

¹ Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) yw cynigion diweddaraf Gweinidogion Cymru ar gyfer y sectorau addysg uwch ac addysg bellach, i gymryd lle Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 3) na ddaeth i rym yn sgil eu gwrthod yn y Cyfarfod Llawn ar 15 Mawrth 2016.

dylanwadu ar gynnwys y rheoliadau yn “rhwystr gwaith y Cynulliad hwn”², yng ngeiriau un Aelod;

mae sefydlu'r Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu yn cynnig cyfle i ddatrys y materion hyn, i sicrhau gwell llywodraethiant a gwell is-ddeddfwriaeth ar y llyfr statud ac i sicrhau hawliau iaith i bobl Cymru, fel y bwriedid gan Fesur y Gymraeg 2011. Croesawn yr ysbryd rhagweithiol y mae'r Pwyllgor hwn eisoes wedi'i fabwysiadu wrth fynd ati i ymgysylltu â dinasyddion ar ei gylch gwaith ac ati. Yn hyn o beth, pwysleisiwn fod sawl ymatebydd i'r ymgynghoriad ar Flaenraglen Waith y Pwyllgor (gan gynnwys Cymdeithas yr Iaith Gymraeg a Chomisiynydd y Gymraeg) wedi tynnu sylw at yr angen i roi sylw dyledus i'r gyfundrefn Safonau a datblygu rheoliadau Safonau'r Gymraeg ym Mlaenraglen Waith y Pwyllgor. Hyderwn y bydd y Papur hwn yn tanlinellu'r angen ymhellach i sicrhau cyfeiriad penodol yn y Flaenraglen Waith i graffu ar reoliadau Safonau'r Gymraeg ac i fanteisio ar y cyfle sydd gan y Pwyllgor i roi sylw o'r newydd iddynt ac i gyfrannu at eu datblygu.

2. Cryondeb: proses llunio a gosod rheoliadau Safonau'r Gymraeg

2.1 Er eglurder, amlinellir y gwahanol gamau yn y broses o lunio a gosod rheoliadau Safonau'r Gymraeg:

Cam 1³: Comisiynydd y Gymraeg yn cynnal Ymchwiliad Safonau ar gasgliad o gyrff neu sector benodol a enwir ym Mesur y Gymraeg 2011; gwahoddiad i sefydliadau, rhanddeiliaid a'r cyhoedd gyfrannu at yr Ymchwiliad Safonau. Y drefn fu defnyddio *Rheoliadau Safonau'r Gymraeg drafft/Rhif 1* y Llywodraeth i lywio'r ymchwiliadau safonau hyd yn hyn.

Cam 2: Y Comisiynydd yn cyflwyno adroddiad Safonau i Weinidog y Gymraeg, gan argymhell pa weithgareddau y dylid eu dal gan Safonau a natur y Safonau i'w gosod ar gyrff – hynny yw, cynnwys y rheoliadau arfaethedig.

Cam 3: Gweinidog y Gymraeg yn gosod rheoliadau i wneud Safonau'r Gymraeg yn 'benodol gymwys' i'r casgliad o gyrff neu sector benodol fu'n destun Ymchwiliad Safonau'r Comisiynydd gerbron y Cynulliad. Defnyddir y weithdrefn Negyddol; cyfeirio'r rheoliadau at y Pwyllgor Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol a chynnal pleidlais ar y rheoliadau yng Nghyfarfod Llawn y Cynulliad Cenedlaethol.

Cam 4: Wedi'r rheoliadau gael eu gwneud yn benodol gymwys i'r gyrff penodol dan sylw wrth eu cytuno yng Nghyfarfod Llawn y Cynulliad, gall Comisiynydd y Gymraeg lunio Hysbysiad Cydymffurfio drafft i unrhyw un neu ragor o gyrff penodol, yn manylu ar ba rai o'r rheoliadau neu'r cyfan ohonynt y mae'n rhaid cydymffurfio â nhw ac erbyn pa bryd. Gall gyrff gyflwyno sylwadau ar gynnwys yr Hysbysiad Cydymffurfio drafft, ac yn eithaf aml, fe wneir eithriadau i'r Safonau. Dyroddir Hysbysiad

---

² <http://www.cynulliad.cymru/cy/bus-home/pages/rop.aspx?meetingid=3545&language=cy&assembly=4&c=Record%20of%20Proceedings#285515>

³ Er gwybodaeth yn unig, mewn ymgais i symleiddio'r camau perthnasol.

Cydymffurfio terfynol ac fe all corff apelio'r Safonau a osodwyd unrhyw adeg cyn y Dyddiad Gosod drwy Dribiwnlys y Gymraeg.

2.2 Adnabyddir diffyg difrifol o ran craffu yng Ngham 3 y broses o fewn strwythurau craffu mewnol y Cynulliad Cenedlaethol, fel y daeth i'r amlwg yn ystod y Pedwerydd Cynulliad.

2.3 Er enghraifft, bu tuedd i'r Llywodraeth wanhau'r Rheoliadau fu'n destun Ymchwiliad Safonau'r Comisiynydd a newid llythyren ac ysbryd proses y bu i randdeiliaid a'r cyhoedd gymryd rhan ynddi mewn ffydd – heb orfod cyfiawnhau'r rhesymeg mewn unrhyw fodd ystyrion. Bu diffyg cyfleoedd digonol i graffu ar benderfyniadau polisi'r Llywodraeth wrth lunio rheoliadau i wneud Safonau'r Gymraeg yn benodol gymwys i gyrff sy'n ymgymryd â gweithgareddau gwahanol iawn i'w gilydd – lle nad yw'r templed drafft yn ddigonol nac yn berthnasol yn aml iawn.

3. Datrysiaidau i sicrhau gwell craffu a gwell llywodraethiant

3.1 Cred y Gymdeithas mai hawliau cyffredinol i'r Gymraeg ar wyneb deddfwriaeth gynradd yn unig wnaiff sicrhau hawliau eglur, cadarn a diamwys i bobl Cymru fedru defnyddio'r Gymraeg ym mhob agwedd ar eu bywydau. Dylai'r Rheoliadau – Safonau'r Gymraeg – fanylu ar yr hawliau hynny, fel cig ar esgryn fel petai.

3.2 Serch hynny, mae'r modd y ceir hawliau iaith wrth ymwneud â chyrrff penodol ac mewn sefyllfaoedd cyfyngedig yn sgil llunio is-ddeddfwriaeth neu reoliadau ac yna gosod Safonau'r Gymraeg drwy Hysbysiadau Cydymffurfio - yn absenoldeb hawliau iaith cyffredinol ar wyneb deddf - yn gyfystyr â gweithredu cyfundrefn heb gig ar yr esgryn yn gyrru'r gwaith. Heb yr hawliau cyffredinol ar wyneb y Mesur a fyddai'n gosod fframwaith gadarn ar gyfer y Safonau, mae'n neilltuol bwysig bod hawliau iaith - sy'n deillio o'r rheoliadau a gytunir gan y Cynulliad - mor eglur â phosibl i bobl eu deall a'u bod nhw'n ateb anghenion ieithyddol dinasyddion Cymru a'r rheiny sydd am ddefnyddio'r Gymraeg, yn anad dim arall.

3.3 Hyd yma, y ffordd mwyaf llwyddiannus o ddylanwadu ar gynnwys rheoliadau Safonau'r Gymraeg wedi'u llunio fu eu gwrthod yn dilyn ymgyrch gan undebau'r myfyrwyr⁴. Fodd bynnag, nid yw hynny'n ddatrysiaid cynaliadwy yn y pendraw ac mae'n rhwystro gweithredu deddfwriaeth gynradd y Cynulliad (hynny yw, Mesur y Gymraeg 2011) ac, fel y gwelir yn yr achos hwn, fe gymerodd bron i flwyddyn i reoliadau gael eu hail-osod gerbron y Cynulliad ar gyfer y sectorau dan sylw - heb nemor ddim newid strwythurol i'w cynnwys. Byddai caniatáu ychydig wythnosau yn hwy o graffu ar y rheoliadau hyn yn arwain at well is-ddeddfwriaeth, gan gryfhau gweithgarwch craffu'r Cynulliad fel deddfwriaeth ynghyd â sicrhau gwell canlyniadau i ddinasyddion Cymru o ran eu hawliau iaith.

---

⁴ <http://golwg360.cymru/newyddion/cymru/217990-safonau-iaith-prifysgolion-wediu-gwrthod>

3.4 Argymhellwn y dylai'r Pwyllgor ystyried cyflwyno'r gwelliannau canlynol i'r broses o graffu ar reoliadau Safonau'r Gymraeg i sicrhau gwell llywodraethiant ac i sicrhau nad yw swyddogaeth y ddeddfwrfa'n cael ei danseilio:

- Dod i gytundeb â'r Gweinidog y bydd yn cyflwyno cylchoedd dilynol rheoliadau Safonau'r Gymraeg (ar ffurf drafft) gerbron y Pwyllgor o hyn allan ar gyfer rhag-ymgyngori, cyn y caiff rheoliadau terfynol eu gosod gerbron y Cynulliad Cenedlaethol i'w cytuno yn y Cyfarfod Llawn, gan ei gwneud yn bosibl i'r Pwyllgor ystyried rhinweddau **polisi'r** rheoliadau yn y dull arferol ac fel rhan o'i Raglen Waith;
- Y Pwyllgor i wahodd sylwadau gan randdeiliaid ac ysgrifennu at y Gweinidog i geisio eglurder ar reoliadau Safonau'r Gymraeg drafft a/neu i roi pwysau arno i ail-ystyried elfennau sy'n peri problem, gan na all Aelodau'r Cynulliad gynnig gwelliannau yn y Cyfarfod Llawn – dim ond gwrthod y rheoliadau;
- Cadeirydd y Pwyllgor i allu adrodd i'r Cyfarfod Llawn am rinweddau **polisi** holl rheoliadau safonau'r Gymraeg dilynol;
- Argymhell i'r Llywodraeth y dylai sefydlu grwpiau technegol rhanddeiliaid ar gyfer gwella'r broses lunio.

4. Sylwadau penodol ar Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6); gosodwyd ar 15 Rhagfyr 2016

4.1 Fel soniwyd eisoes, penderfynodd Aelodau'r Cynulliad arfer y dull mwyaf grymus sydd ar gael iddynt o ran dylanwadu ar gynnwys rheoliadau Safonau'r Gymraeg yn achos y rheoliadau gwreiddiol a oedd yn ymhél â'r sectorau hyn (addysg uwch ac addysg bellach), sef eu gwrthod yng Nghyfarfod Llawn y Cynulliad ar 15 Mawrth 2016. Gwnaeth hynny, yn ei dro, anfon neges gref i'r Llywodraeth am y cylch hwnnw o reoliadau, ynghyd â'r broses yn ei chyfanrwydd o safbwynt diffyg democrataidd o fewn strwythurau'r Cynulliad hefyd. Ymddengys, o gael cipolwg ar y rheoliadau a wrthodwyd ar 15 Mawrth 2016 a'r rhai a osodwyd ar 15 Rhagfyr 2016, bod yr enillion o wneud hynny fel a ganlyn:

Hawl i fynegi dymuniad i gael llety myfyrwyr cyfrwng Cymraeg

Hawl i Fewnwyd myfyrwyr cyfrwng Cymraeg

Hawl i diwtor personol sy'n siarad Cymraeg

Hawl i weld arwyddion ar adeiladau'r corff yn Gymraeg

Hawl i'r Gymraeg mewn canolfannau celfyddydau

4.2 Yn ddiamau, mae'r consesiynau hyn yn rhai pwysig iawn, er yr erys llawer o wendidau difrifol. Wedi dweud hynny, nid yw'n arfer dda o ran llywodraethiant a chraffu mai'r unig ffordd sydd gan Aelodau'r Cynulliad a rhanddeiliaid i ddylanwadu ar agweddau holl bwysig ar hawliau iaith pobl Cymru yw drwy bleidleisio'n erbyn

rheoliadau, yn hytrach na meddu ar y gallu i ymgysylltu'n gadarnhaol â'r broses ddemocrataidd. Mae angen dybryd i'r Pwyllgor fynd i'r afael â'r diffyg democrataidd hwn – ar y trywydd a awgrymwn ym mhennawd 3 (uchod) – ar gyfer cylchoedd dilynol rheoliadau Safonau'r Gymraeg.

4.3 Cydnabyddir, serch hynny, na fydd modd dod i gytundeb ar ddiwygio'r dull craffu, fel yr amlinellwn uchod, mewn perthynas â chyflwyno Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) mewn pryd ar gyfer pleidlais arnynt yn y Cyfarfod Llawn ar 31 Ionawr 2017.

4.4 Argymhellwn y dylai'r Pwyllgor, drwy'r Cadeirydd, ysgrifennu at y Gweinidog cyn gynted â phosibl i geisio atebion ynghylch y pryderon sylweddol a ganlyn o ran Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) nad ydynt wedi'u datrys o hyd, a'i atgoffa o'r grymoedd y mae'r Pwyllgor yn meddu arnynt wrth ohebu ag ef:

- i) Y prif faen tramgwydd o hyd yw y **cyfyngir cwmpas Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6) i restr gul o weithgareddau ym mharagraff 31, Rhan 3, tudalen 43, yn ymwneud â chyflenwi gwasanaethau i fyfyrwyr** – a hynny gydag is-ddeddfwriaeth sydd eisoes yn feintiol ac sy'n peryglu glastwreiddio egwyddorion canolog y ddeddfwriaeth gynradd. Dywed y Gweinidog yn y Memorandwm Esboniadol a osodwyd ochr yn ochr â'r Rheoliadau hyn mai'r rheswm am hyn yw:

“i sicrhau na all gweithgareddau masnachol tebyg i ymchwil a chyhoeddi deunydd academaidd eu dal (sic) gan safonau, yn ogystal â sicrhau na fydd y Rheoliadau felly, yn amharu ar allu'r sefydliad i gynhyrchu ei hincwm (sic) ei hun”

Fodd bynnag, nid yw'r Gweinidog yn cyfiawnhau rhesymeg y Llywodraeth mewn modd ystyrion wrth benderfynu i ddrafftio yn y dull hwn – sy'n torri'n groes i'r cylchoedd blaenorol ac yn glastwreiddio'r ddeddfwriaeth gynradd. Mae hefyd yn rhagfarnu yn erbyn y sector addysg bellach, gan fod ystyriaethau megis ymchwil a chyhoeddi ond yn berthnasol i'r sector addysg uwch mewn gwirionedd.

Ymhellach, mae'n enghraifft o ddrafftio deddfwriaeth gwael ar unrhyw gyfrif ac nid yw'n ffordd gynaliadwy o fynd i'r afael â chyfraith rheoleiddio. Ystyrier pa mor hurt yw'r sefyllfa yng nghyd-destun y Safonau sy'n ymwneud â darparu gwasanaeth derbynfa Cymraeg, er enghraifft. Ceir Safonau yng nghorff y safonau cyflenwi gwasanaethau sy'n dweud y dylid gwneud hynny, pe bai'r Comisiynydd yn penderfynu gosod y Safon(au) hynny ar gorff; fodd bynnag, gan nad yw'r Safonau ond yn gymwys i'r graddau y maen nhw'n ymwneud â'r rhestr ym mharagraff 31, tudalen 43, rhaid eu darllen ynghyd â'r rhestr gul honno o weithgareddau. Sut y bydd modd penderfynu a oes rhaid i'r corff ddarparu gwasanaeth derbynfa Cymraeg ai peidio, cyn i'r ymholiad gael ei wneud? Gellid gwneud cymhariaeth yma â'r model datganoli 'pwerau a roddwyd' a 'phwerau a gedwir'. Ag ymestyn y trosiad hwnnw, y model 'pwerau a roddwyd' a ddefnyddir yn achos y sector holl bwysig hon, yn wahanol i'r model 'pwerau a gedwir' lle rhestrir unrhyw eithriadau, a chymryd

yn ganiataol bod popeth arall yn gymwys, yn achos yr holl sectorau eraill. Am yr un rhesymau ag y mae'r model datganoli hwnnw yn annigonol, felly hefyd yn achos llunio rheoliadau i greu hawliau iaith – ac fe ddylid ei osgoi ar bob cyfle.

(a) **Dylid ceisio atebion gan y Gweinidog a'i annog i gyflwyno set o reoliadau sy'n hepgor paragraff 31 ac yn nodi'r agweddau a sonnir amdanynt yn y Memorandwm fel eithriadau (e..e ymchwil, cyhoeddi, deunyddiau academaidd ayyb);**

(b) **Yn absenoldeb ewylllys i wneud hynny ar ran y Gweinidog, dylid ei annog i dynnu'r rheoliadau hyn yn ôl a'u cyflwyno fel dwy set ar wahân - gan gael gwared ar baragraff 31, yn achos y sector addysg bellach i ehangu ar hawliau defnyddwyr y sector a'r cyhoedd i'r Gymraeg.**

ii) Yn sgil y drafftio trwsgl hwn, sy'n cyfyngu cwmpas y Safonau ac nad yw'r Gweinidog wedi rhoi sylw iddo o hyd, **mae llawer o weithgareddau pwysig yn parhau i gael eu colli** - a'r rheiny'n weithgareddau sylfaenol megis gohebiaeth bersonol i fyfyrwyr, cofnodion myfyrwyr, anfonebau ffioedd dysgu a thalu ffioedd. Mae amwysedd ynghylch a fydd modd manteisio ar fwyafrif y Safonau sy'n ymwneud â chyfarfodydd o gwbl hefyd, gan nad oes cyfeiriad i gyd-fynd â'r safonau hynny ym mharagraff 31, o ddilyn y patrwm drafftio hwn.

(c) **Fan leiaf, os glywir at yr un patrwm drafftio ffaeledig hwn, dylid mynnu bod y Gweinidog yn ychwanegu'r gweithgareddau canlynol at y rhestr ym mharagraff 31: gohebiaeth bersonol i fyfyrwyr; cofnodion myfyrwyr; talu ffioedd myfyrwyr; ceisio am ysgoloriaethau myfyrwyr a rhoi gwybod am benderfyniad ysgoloriaethau; a chyfarfodydd i'r cyhoedd neu garfan o fyfyrwyr mewn blwyddyn benodol.**

iii) Codwyd pryderon yn ystod y dadlau ynghylch Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 3) eu bod **yn annog cyfieithu gwaith asesedig myfyrwyr i'r Saesneg** ac yn annog sefydliadau addysg i weithredu'n groes i ganllawiau'r Asiantaeth Sicrhau Ansawdd Addysg Uwch, er enghraifft, sy'n dweud y dylid ceisio asesu gwaith yn yr iaith y'i cyflwynwyd bob amser⁵. Ymhellach, dadleuwyd bod yr eithriadau yn Rhan 3 y safonau cyflenwi gwasanaethau yn groes i egwyddor ganolog y Mesur am ei fod, nid yn unig yn caniatáu'r cyrff addysg i gyfieithu gwaith eu myfyrwyr a gyflwynwyd yn Gymraeg i'r Saesneg er mwyn ei farcio, ond y gellid **darparu'r adborth yn Saesneg**. Nid yw'r Rheoliadau diwygiedig wedi'u newid yn hyn o beth a dylid dwyn y Gweinidog i gyfrif ac erfyn arno i gael gwared ar y cymalau hyn. Fe ellid ymdrin ag unrhyw eithriadau drwy gyfrwng Hysbysiadau Cydymffurfio'r cyrff perthnasol, ar ôl

---

⁵ <http://www.qaa.ac.uk/cy/Publications/Documents/guidelines-assessing-Welsh.pdf>

derbyn tystiolaeth na fyddai'n rhesymol ac yn gymesur i'r corff perthnasol gydymffurfio â'r safon benodol honno ym mhob cyd-destun, yn hytrach na lleihau'r disgwyliadau ar holl gyrff y sectorau yn hyn o beth, a gwanhau'r canlyniadau i fyfyrwyr.

(ch) Dylid mynnu bod y Gweinidog yn newid ei feddwl ac yn ufuddhau i Ganllawiau'r Asiantaeth Sicrhau Ansawdd Addysg Uwch ac i egwyddorion canolog y ddeddfwriaeth gynradd sy'n darparu'r fframwaith ar gyfer llunio'r rheoliadau hyn wrth hepgor yr eithriad ym mharagraff 64, tudalen 53 ynghylch Safon 90 a 90A i osgoi annog cyfieithu gwaith a sicrhau adborth Cymraeg ar waith a gyflwynwyd yn Gymraeg.

- iv) Mae pryderon yn parhau i fodoli ynghylch **defnydd y Gymraeg ar ryngwynebau cyfrifiaduron** a gwefannau rhith-dysgu myfyrwyr ac ynghylch cael **gwiryddion sillafu** ar gyfrifiaduron myfyrwyr. Dengys hyn ddiffygion polisi ar ran y Llywodraeth a methiant i sicrhau 'llywodraeth unedig', gan y manylir ar yr elfen hon yn benodol yn Strategaeth Iaith Gyfredol y Llywodraeth, ond ni adlewyrchir hynny yn neddfwriaeth y Llywodraeth o fewn y maes polisi hwn. Dywed Iaith Fyw:Iaith Byw (2012): *"mae angen ystyried a fyddai modd gosod **meddalwedd cyfrwng Cymraeg a rhyngwynebau Cymraeg ar bob gorsaf waith mewn ysgolion, colegau a phrifysgolion ledled Cymru**"* (tudalen 46). Mae egwyddor y cynnig rhagweithiol – sydd i fod yn gyrru'r holl Safonau – yn cael ei hepgor hefyd yng nghyswllt y gwiryddion sillafu, gan y byddai'n rhaid mynd i chwilio am wirydd sillafu ar wefan rhith-ddysgu'r corff, er bod rhai Saesneg ar gael yn ddiodyn ar beiriannau myfyrwyr.

(d) Dylid gofyn i'r Gweinidog i gyflwyno tystiolaeth yr asesiad a gynhaliwyd i ymchwilio i'r dull o fodloni'r Strategaeth Iaith Gyfredol yn y cyswllt hwn a pha reswm dilys sydd dros beidio â rhoi'r hawl i fyfyrwyr gael yr un adnoddau â staff y corff drwy gyfrwng y rheoliadau hyn. Os nad oes rheswm, rhaid diwygio'r agwedd hon.

- v) Mae'r Llywodraeth yn parhau i anwybyddu'r anghydraddoldeb rhwng hawliau iaith myfyrwyr a staff y corff mewn perthynas â rhoi **gwersi Cymraeg i fyfyrwyr** ac o ran **meithrin ymwybyddiaeth ynghylch y Gymraeg a'i diwylliant**. Gan fod swyddogaeth ganolog i'r sector addysg uwch ac addysg bellach wrth godi cenedl ddwyieithog a chynllunio gweithlu'r dyfodol, mae hyn yn anfaddeuol. Mae nifer o sefydliadau addysg eisoes yn cynnwys nifer o fodiwlau gorfodol fel rhan o'u proses ymrestru a chynefino – megis ymwybyddiaeth o beryglon tân, materion iechyd a lles ayyb; dichon y gallai'r gyrff mawr hyn ddarparu pwt am y Gymraeg a'i diwylliant fel rhan o weithgareddau o'r fath yn rhwydd.

(e) Dylid mynnu bod Safonau 140 a 141 y safonau gweithredu o fewn y rheoliadau diweddaraf hyn (ymwybyddiaeth iaith sylfaenol i staff) yn cael eu cymhwyso i fyfyrwyr yn ogystal â staff fan leiaf.

Rhai sylwadau ar safonau Rhif 6 – Addysg Bellach
Some comments regarding Standards Num 6 – Further Education
24.01.2017

<p>1. Angen fod y pwyslais ar beth sy'n rhesymol a chymesur i golegau AB, gan roi ystyriaeth briodol i leoliad y coleg.</p> <p>2. Croeswau y datblygiad i gefnogi dewis iaith i staff a chysylltiadau allanol.</p> <p>3. Does dim byd yn y safonau yn benodol sy'n cefnogi dewis iaith y dysgwr - dewis cwricwlwm.</p> <p>4. Mae angen i'r safonau weithio felly ar y cyd gyda Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg Llywodraeth Cymru ac elfennau o Strategaeth Genedlaethol Dwyieithrwydd i AB ColegauCymru i sicrhau fod gwasanaethau i staff a dysgwyr yn cefnogi'i gilydd.</p> <p>5. Mae cyfraniad AB yn allweddol i gyrraedd gweledigaeth y Gweinidog Dysgu Gydol Oes a'r Gymraeg o gyrraedd targed 'miliwn o siaradwyr erbyn 2050'.</p> <p>6. Mae angen cofio wrth osod y safonau iaith ar y colegau fod y newid yn cymryd amser ac i fod yn rhesymol a chymesur wrth osod amserlen.</p> <p>7. Mae pryderon ymysg - cynnal cyfarfodydd un wrth un, trefn disgyblu a systemau Adnoddau Dynol wedi'u nodi eisoes.</p> <p>7. Mae'r datblygiad yn gofyn am fuddsoddiad sylweddol i rai colegau, ac i ail ystyried polisiau recriwtio i gydymffurfio a'r safonau.</p> <p>8. Mae'r safonau cadw cofnod a chyflenwi gwasanaeth o ran cynnal cyfarfodydd yn Gymraeg hefyd yn rhoi goblygiadau ariannol ychwanegol ar y colegau.</p> <p>7. Mae'n hanfodol ystyried a chynllunio argaeledd gweithlu er mwyn cyflawni rhai o'r safonau.</p> <p>8. Wrth sgwennu'r safonau mae geiriad a defnyddir yn y safonau mewn manau yn parhau'n fwy priodol i AU.</p> <p>9. Croesawu cyhoeddiad y Gweinidog i adolygu'r Safonau Iaith Gymraeg.</p>	<p>1. The emphasis on what is reasonable and proportionate for FE colleges in Wales, giving due consideration to their locality is paramount.</p> <p>2. We welcome the development to support language choice for staff and external stakeholders.</p> <p>3. No due consideration is given in the standards regarding learner language choice - curriculum choice.</p> <p>4. There is a need therefore for the standards to work in conjunction with the Welsh Government's Welsh Medium Education Strategy and elements of the ColegauCymru National Strategy for Bilingualism in FE to ensure that services are there to support their staff and learner alike.</p> <p>5. FE plays a key contribution in realising the Minister of Lifelong Learning and Welsh's vision for 'a million speakers by 2050'.</p> <p>6. Consideration when setting the standards on colleges needs to be given to a reasonable and proportionate implementation timetable.</p> <p>7. There are concerns around - one to one meetings, disciplinary procedures and HR systems already identified in previous correspondence with the Welsh Language Commissioner.</p> <p>7. The development will require significant investment for some colleges, and reconsideration of recruitment policies to comply with the standards.</p> <p>8. The record keeping and service delivery standards involving meetings also provides financial implications the colleges.</p> <p>7. Due consideration of the availability of the workforce in order to achieve those standards</p> <p>8. When composing the standards the wording used in standards in areas remains more appropriate for HE.</p> <p>9. Welcome the Ministers announcement to review the Welsh Language Standards.</p>
--	--

I gloi, fel sector sydd eisoes yn cydymffurfio a chynlluniau iaith ac yn gwasanaethu cymunedau cymysg Cymru, mae angen ystyried pa lefel o safon a'r amserlen cydymffurfiaeth sy'n cael eu gosod ar y sefydliadau yn ofalus. Mae angen ystyried beth sy'n rhesymol a chymesur o ran cyrhaeddiad ac o fewn y gyllideb.

Finally, as a sector that is already compliant and adhering to Welsh language schemes and servicing the varied communities of Wales, we need to consider what level of compliance is issued on the institutions carefully. We need to consider what is reasonable and proportionate in terms of achievement and within budget.